

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СУМСЬКА ФІЛІЯ

Кафедра гуманітарних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Філософія»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 08.07.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол від
27.06.2024 № 22)

Розробник:

Доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук
Тетяна ПОНОМАРЕНКО

Рецензенти:

1. Доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат соціологічних наук
Наталія БОБРО
2. Професор кафедри психології, політології та соціокультурних технологій
Сумського державного університету, доктор філософських наук, професор
Андрій ЛЕБІДЬ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u>3</u>	26 Цивільна безпека	Навчальний курс <u>1</u>
Загальна кількість годин – <u>90</u>	262 Правоохоронна діяльність	Семестр <u>1</u>
Кількість тем – <u>17</u>	Бакалавр правоохоронної діяльності	Вид контролю: <u>екзамен</u>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u>16 годин</u> ;		Лекції – <u>6 годин</u> ;
Семінарські заняття – <u>24 години</u> ;		Семінарські заняття – <u>4 години</u> ;
Самостійна робота – <u>50 годин</u>		Самостійна робота – <u>80 годин</u>
Індивідуальні завдання:		Індивідуальні завдання:
Наукове есе/презентація – <u>1, семестр 1</u>		Наукове есе/презентація – <u>1, семестр 1</u>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про зародження та розвиток філософського знання, сучасні філософські проблеми світу, людини та суспільства, а також розуміння багатоваріантності шляхів культурного і цивілізаційного поступу людства та власне ставлення до них, особливості вирішення світоглядних запитів ХХІ століття.

Завдання: сформувати у здобувачів освіти чітке уявлення про специфіку філософії як форми суспільної свідомості, про поняття, категорії та методи філософії, про історію філософської думки та сучасні проблеми філософії, що допоможе студентам самостійно орієнтуватися у багатоманітні філософського знання; ознайомити здобувачів освіти з філософською україністикою, проаналізувати ментальні особливості національно-світоглядної культури України в контексті світового філософського процесу; формувати і поглиблювати філософсько-світоглядну культуру здобувачів освіти та адекватну ціннісну оцінку явищ дійсності сприяти розвитку здібностей до творчого мислення, самостійного аналізу складних явищ соціокультурного життя, уміння застосовувати філософську методологію для розв’язання

професійних завдань.

Міждисциплінарні зв'язки: соціологія, логіка та інші суспільні та гуманітарні науки (історія, політологія, економіка, релігієзнавство, культурологія тощо), синергетика, науки про освіту, природничі науки тощо.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- предметну область філософії; сутність сучасних форм філософствування і їх зв'язок з актуальними проблемами людства;
- специфіку філософського аналізу найбільш загальних проблем світобудови, пізнання, соціуму і людини;
- особливості філософії права як окремого розділу філософії, що вивчає найбільш загальні проблеми права, його сутність і існування в соціумі;
- застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві;
- особливості філософії як форма свідомості й феномену культури; зберігати та примножувати культурні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права;

вміти:

- застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- спілкуватись державною мовою як усно, так і письмово;
- вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- бути критичним і самокритичним, працювати у команді; діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- реалізувати свої права як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенство права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми;
- цінувати та поважати різноманітність і мультикультурність; прагнути до збереження навколишнього середовища;
- поважати честь та гідність людини як найвищої соціальної цінності, розуміти її правову природу.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-5	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК-6	Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.
	ЗК-8	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
	ЗК-11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. «Предметне поле та призначення філософії».

Поняття світогляду. Відношення «людина – світ» як основоположна проблема світогляду. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Структура світогляду. Світогляд як поліструктурне утворення. Рівні світогляду: світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння. Основні підсистеми світогляду: пізнавальна, ціннісна та поведінкова. Історичні форми світогляду: міфологічний, релігійний, філософський.

Передумови виникнення філософського знання (психологічні, духовні, соціальні). Соціокультурна зумовленість філософії. Виникнення поняття «філософія». Специфіка філософського знання. Сучасне тлумачення філософії. Історичні форми постановки основного питання філософії. Основне питання філософії і принцип філософської системи. Своєрідність вирішення основного питання філософії.

Об'єкт та предмет філософії. Структура філософського знання. Функції філософії. Поняття функції. Зasadничі функції філософії: світоглядна та методологічна. Інші функції філософії: інтегративна, пізнавальна, пояснювальна, евристична, аксіологічна, креативна, прогностична, практична.

ТЕМА № 2. «Історія філософії. Філософія Стародавнього світу».

Історія філософії. Її предмет та функції. Провідні риси філософії Стародавньої Індії. Ортодоксальні та неортодоксальні школи філософії. Джайнізм як школа дуалістичної спрямованості. Буддизм – провідне етико-філософське вчення. Чарвака-локаята – матеріалістичне вчення.

Філософія у Стародавньому Китаї. Конфуціанство та його провідна проблематика. Даосизм та його спрямованість.

Натурфілософія Стародавньої Греції. Класичний період старогрецької філософії. Елліністично-римський період античної філософії.

ТЕМА № 3. «Філософія Середньовіччя, Відродження та Нового часу».

Особливості філософії Середньовіччя: теоцентризм в онтології, ірраціоналізм в гносеології, дуалізму в антропології. Патристика і схоластика. Систематизатори періоду патристики і схоластики – Аврелій Августин Блаженний та Фома (Тома) Аквінський. Дискусія між номіналістами та реалістами. Роль середньовічної філософії у подальшому розвитку як європейської філософії, так і культури загалом.

Особливості духовного життя доби Відродження. Основні напрями ренесансної філософії: гуманістичний антропоцентризм (Д. Аліг'єрі, Ф. Петрарка, Л. Валла, Піко делла Мірандола, М. де Монтень, Е. Роттердамський), соціально-філософські концепції (Н. Макіавеллі, Т. Мор, Т. Компанелла), натурфілософія з домінуванням пантеїзму (М. Кузанський, М. Коперник, Дж. Бруно, Г. Галілей, Л. да Вінчі). Внесок філософії доби Відродження у розвиток європейської культури.

Передумови формування філософії Нового часу: наукова революція, що

відбувалася протягом XVI-XVII ст. та виникнення буржуазного громадянського суспільства у Європі XVIII ст.. Характерні риси даного історичного типу філософії. Дві провідні філософські течії – емпіризм та раціоналізм (Ф. Бекон та Р. Декарт). Теорія пізнання Т. Гоббса, Дж. Локка, сенсуалізм Дж. Берклі та скептицизм Д. Юма. Вчення про єдину субстанцію Б. Спінози та плюралістичної концепції буття (монадології) Г.В. Лейбніца. Концепція «суспільної угоди» Т. Гоббса і Дж. Локка.

ТЕМА № 4. «Німецька класична філософія. Діалектичний матеріалізм».

Передумови формування німецької класики та її специфіка. Засновник даного історичного типу філософії – І. Кант. Два етапи його творчості: «докритичний» і «критичний». Гносеологія І. Канта (три етапи пізнання, апріоризм, «антиномії чистого розуму», «річ-в-собі»), суть етики (моральний закон, категоричний імператив), а також естетичні та соціологічні погляди філософа.

Г. Гегель як найвидатніший представник німецької класичної філософії. Вчення про абсолютну ідею, її властивості та три стадії розвитку (логічну, виникнення природи, соціально-духовну). Систематика та діалектичний метод Гегеля. Історичне значення творчості даного мислителя у світовій культурі.

Л. Фейєрбах як новатор у філософії. Антропологічний матеріалізм Фейєрбаха, його критичний підхід до релігії, тема любові як етичний принцип.

Діалектичний матеріалізм. Поняття суспільно-економічної формації.

ТЕМА № 5. «Сучасна західна філософія».

Антропологічні напрямки в західній філософії. Проблема несвідомого та ірраціонального. Філософія людського існування (екзистенціалізм).

Еволюція релігійної філософії. Сцієнтистські напрямки.

Позитивізм та його різновиди. Структуралізм та модернізм в сучасній філософії.

ТЕМА № 6. «Розвиток філософської думки в Україні».

Філософська думка Київської Русі. Києво-Могилянська академія як осередок розвитку філософії в Україні.

Проблема людини у філософських роздумах Г. Сковороди.

Проблема звільнення людини і нації у творах мислителів Кирило-Мефодіївського братства.

Розробка антропологічного принципу та ідея суспільного прогресу у творчості Франка, Драгоманова, Грушевського та ін.

«Кордоцентризм» в українській філософії.

Подальший розвиток філософської думки в Україні.

ТЕМА № 7. «Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування».

Буття. Онтологія – вчення про існування світу. Види буття за способом існування. Основні форми буття. Проблема субстанції.

Еволюція філософських поглядів у розумінні категорії «матерія». Сучасне тлумачення категорії «матерія». Структурні рівні організації матерії. Елементарний рівень організації матерії. Всезагальні властивості (атрибути) матерії.

Рух як особлива властивість матерії. Характеристики руху. Види руху.

Простір як всезагальна властивість матеріальних тіл. Характеристики простору. Час як атрибут матерії. Властивості часу. Філософське питання про матеріальну єдність світу.

ТЕМА № 8. «Проблема свідомості у філософії».

Розуміння природи свідомості як якісного стану високоорганізованої матерії, як вищої форми її атрибутивної властивості – відображення. Відображення як властивість матеріальних систем відтворювати у процесі взаємодії ознаки і властивості відбиваного об'єкта в специфічних формах. Форми відображення у неживій та живій природі. Біологічні та соціальні передумови виникнення свідомості.

Основні концепції походження свідомості. Аспекти сутності свідомості (як процес роботи людського мозку, як його функція; як продукт суспільно-трудової діяльності; як вища форма відображення дійсності). Структура свідомості. Найважливіші функції свідомості.

ТЕМА № 9. «Діалектика як система теоретичного знання».

Діалектика як теорія про найзагальніші закони розвитку та пізнання світу. Стихійна діалектика античних філософів, механістична діалектика, ідеалістична діалектика, матеріалістична діалектика, синергетика.

Принцип загального зв'язку. Ознаки діалектичних зв'язків. Закон як особливий вид взаємозв'язку та його необхідні ознаки. Закон і закономірність. Типи законів. Принцип розвитку. Рух, зміна, розвиток. Ознаки розвитку. Поняття категорії. Типи категорій діалектики (категорії визначеності буття, категорії детермінації (обумовленості буття), категорії цілісності).

Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні (основні категорії: якість, кількість, міра, діалектичний стрибок). Закон єдності й боротьби протилежностей (основні категорії: діалектичні протилежності, суперечність). Закон заперечення заперечення (основні категорії: діалектичне заперечення, старе, нове, спадкоємність).

ТЕМА № 10. «Сутність і структура пізнавального процесу».

Пізнання як суспільно-історичний процес здобування, нагромадження і систематизації знання про природу, суспільство, людину та її внутрішній світ. Позиції мислителів у гносеології. Гносеологія. Структура пізнавального процесу. Основні принципи пізнання.

Чуттєве пізнання як активне відображення органами почуттів предметів і явищ, які діють на них. Форми чуттєвого пізнання (відчуття, сприйняття, уявлення). Раціональне пізнання як відображення в свідомості людини внутрішніх, суттєвих сторін буття за допомогою абстрактних, логічних форм

мислення. Форми раціонального пізнання (поняття, судження, умовивід).

Емпіричний і теоретичний рівень пізнання, їх сутнісні риси. Роль чуттєвого і раціонального пізнання на цих рівнях. Відмінності за предметом дослідження, засобами і методами.

Істина. Основні концепції істини. Характерні особливості істинного знання. Діалектика абсолютної та відносної істини.

Практика. Основні види практики. Функції практики. Практика як критерій істини.

Метод та методологія. Групи методів пізнання. Форми наукового пізнання (науковий факт, наукова ідея, наукова проблема, гіпотеза, теорія, концепція, парадигма).

ТЕМА № 11. «Суспільство як об'єкт філософського аналізу».

Соціальна філософія як система теоретичного знання, що вивчає основні закони та закономірності функціонування та розвитку суспільства крізь призму загальнолюдських пріоритетів. Особливості соціальної філософії. Відмінність соціальної філософії від інших наук, що вивчають суспільство. Поняття про суспільство. Розділи соціальної філософії. Функції соціальної філософії.

Поняття суспільства. Основні риси суспільства. Основні філософсько-теоретичні концепції суспільного розвитку: матеріалістичні (географічний детермінізм, демографічний детермінізм, економічний детермінізм, технологічний детермінізм) та ідеалістичні (релігійний провіденціалізм (А. Августин, сучасний неотомізм), об'єктивний ідеалізм (Гегель), екзистенціалізм (К. Ясперс).

ТЕМА № 12. «Проблема людини у філософії».

Історичні образи людини. Розуміння людини у стародавній індійській, китайській, грецькій філософії, європейській середньовічній філософії, філософії епохи Відродження, новоєвропейська філософії, німецькій класичній філософії, у філософії марксизму, філософії XX – поч. XXI ст.

Проблема антропосоціогенезу. Особливості людського буття у світі. Натуралістичні (біологізаторські), релігійні концепції, концепція космічного походження людини, трудова теорія походження людини. Поняття «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність».

Основні концепції сенсу людського життя. Поняття про смерть, види смерті та безсмертя. Філософський вимір поняття «щастя».

ТЕМА № 13. «Суспільний прогрес та тенденції розвитку сучасної цивілізації».

Прогрес як тип, напрям розвитку, який характеризується переходом від нижчого до вищого, від менш досконалого до більш удосконаленого. Еволюція поняття «суспільний прогрес» в історії філософії. Антипрогресистські концепції. Проблема критеріїв суспільного прогресу.

Глобалізація та інформатизація як провідні тенденції розвитку сучасного світу. Поняття глобалізації, її види та форми. Інформатизація та

комп'ютеризація суспільного буття. Суперечливість процесів глобалізації та інформатизації сучасного світу.

Поняття глобальних проблем людства. Критерії глобальних проблем. Основні групи глобальних проблем. Можливі шляхи подолання глобальних проблем людства. Проблеми прогнозування.

ТЕМА № 14. «Філософія освіти».

Філософія освіти як галузь філософського дослідження. Об'єкт та предмет філософії освіти, основні завдання та функції. Сутність і зміст парадигми освіти. Стратегія освіти. Необхідність трансформації класичної парадигми освіти та становлення посткласичної парадигми освіти. Роль філософії освіти в трансформації освітньої парадигми.

Філософське осмислення технологій Hi-Tech та Hi-Hume. Hi-Tech та Hi-Hume в освіті. Філософсько-методологічні засади сучасних інноваційних процесів в освіті. Філософське осмислення технологій Hi-Tech в освіті. Формування інноваційного освітнього простору. Модернізація освіти. Фундаменталізація та інтеграція в освіті. Медіаграмотність та медіакомпетентність.

Концептуальні принципи нової філософії освіти. Філософський аналіз превентивної освіти. Зміст превентивної освіти в умовах NBICS-конвергенції. Філософсько-світоглядні напрями теоретико-методологічної інтерпретації превентивної освіти як галузі знань.

Академічна доброчесність: складові елементи. Доброчесність як філософська категорія. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. Значення академічної доброчесності в сучасному освітньо-науковому просторі.

ТЕМА № 15. «Філософія науки».

Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки. Наука та цінності техногенної цивілізації. Філософські засади сучасної нелінійної наукової картини світу. Глобальні наукові революції як зміна історичних типів наукової раціональності. Специфіка соціогуманітарного наукового дискурсу. Науково-технічна революція та особливості сучасної науки.

Екологізація суспільства та формування екологічної філософії.

ТЕМА № 16. «Філософія безпеки і сталого розвитку».

Сутність та зміст поняття «сталий розвиток» (sustainable development). Філософські засади необхідності сталого розвитку світу. Історія поглядів на концепт «сталий розвиток».

Глобальні цілі ООН у сфері сталого розвитку.

ТЕМА № 17. «Філософські аспекти біоетики».

Філософсько-світоглядні засади біоетики. Генеза біоетики як галузі наукового знання. Медична біоетика: принципи, моделі, напрямки.

«Життя як цінність» (біоетичні проблеми «у витоків» біологічного життя).

«Смерть» як цінність (біоетичні проблеми «на межі»). Актуальні проблеми, тенденції та перспективи біоетики третього тисячоліття. Біоетичний світогляд. Етика охорони здоров'я в межах глобальної біоетики. Методологічна функція біоетики в осмисленні коеволюції суспільства та природи.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Предметне поле та призначення філософії	6	2	2	-	-	2	
Тема № 2. Історія філософії. Філософія Стародавнього світу	4	-	2	-	-	2	
Тема № 3. Філософія Середньовіччя, Відродження та Нового часу	6	-	2	-	-	4	
Тема № 4. Німецька класична філософія. Діалектичний матеріалізм	4	-	-	-	-	4	
Тема № 5. Сучасна західна філософія	4	-	-	-	-	4	
Тема № 6. Розвиток філософської думки в Україні	4	-	-	-	-	4	
Тема № 7. Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування	6	2	2	-	-	2	
Тема № 8. Проблема свідомості у філософії	6	2	2	-	-	2	
Тема № 9. Діалектика як система теоретичного знання	6	-	2	-	-	4	
Тема № 10. Сутність і структура пізнавального процесу	6	2	-	-	-	4	
Тема № 11. Суспільство як об'єкт філософського аналізу	6	2	2	-	-	2	
Тема № 12. Проблема людини у філософії	6	2	2	-	-	2	
Тема № 13. Суспільний прогрес та тенденції розвитку сучасної цивілізації	6	2	2	-	-	2	
Тема № 14. Філософія освіти	6	-	2	-	-	4	
Тема № 15. Філософія науки	4	-	-	-	-	4	
Тема № 16. Філософія безпеки і сталого розвитку	4	-	2	-	-	2	
Тема № 17. Філософські аспекти біоетики	6	2	2	-	-	2	
Всього за семестр № 1	90	16	24	-	-	50	екзамен

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Предметне поле та призначення філософії	6	2	-	-	-	4	
Тема № 2. Історія філософії. Філософія Стародавнього світу	6	-	-	-	-	6	
Тема № 3. Філософія Середньовіччя, Відродження та Нового часу	4	-	-	-	-	4	
Тема № 4. Німецька класична філософія. Діалектичний матеріалізм	4	-	-	-	-	4	
Тема № 5. Сучасна західна філософія	4	-	-	-	-	4	
Тема № 6. Розвиток філософської думки в Україні	4	-	-	-	-	4	
Тема № 7. Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування	6	-	-	-	-	6	
Тема № 8. Проблема свідомості у філософії	6	-	2	-	-	4	
Тема № 9. Діалектика як система теоретичного знання	6	-	-	-	-	6	
Тема № 10. Сутність і структура пізнавального процесу	6	-	-	-	-	6	
Тема № 11. Суспільство як об’єкт філософського аналізу	8	2	-	-	-	6	
Тема № 12. Проблема людини у філософії	6	2	-	-	-	4	
Тема № 13. Суспільний прогрес та тенденції розвитку сучасної цивілізації	8	-	2	-	-	6	
Тема № 14. Філософія освіти	4	-	-	-	-	4	
Тема № 15. Філософія науки	4	-	-	-	-	4	
Тема № 16. Філософія безпеки і сталого розвитку	4	-	-	-	-	4	
Тема № 17. Філософські аспекти біоетики	4	-	-	-	-	4	
Всього за семестр № 1	90	6	4	-	-	80	екзамен

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
<p><u>Тема № 1. Предметне поле та призначення філософії</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Світогляд, його структура та форми. 2. Передумови виникнення та особливості філософського знання. Основне питання філософії. 3. Предмет і функції філософії. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pid_r_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 2. Історія філософії. Філософія Стародавнього світу</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і функції історії філософії. 2. Особливості та провідні філософські школи Стародавнього сходу. 3. Антична філософія та її роль у розвитку світової філософської думки. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історія філософії : навчальний посібник / Салій А. В., Зінченко Н. О., Біланов О. С. Вид. 2-е, доповнене. Полтава : Дивосвіт, 2018. 192 с. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/67523/history_of_philosophy.pdf 2. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pid_r_filos_208.pdf 3. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 4. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 3. Філософія Середньовіччя, Відродження та Нового часу</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теоцентризм філософії Середньовіччя. 2. Гуманістичний антропоцентризм філософії Відродження. 3. Провідні напрями розвитку філософії Нового часу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історія філософії : навчальний посібник / Салій А. В., Зінченко Н. О., Біланов О. С. Вид. 2-е, доповнене. Полтава : Дивосвіт, 2018. 192 с. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/67523/history_of_philosophy.pdf 2. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pid_r_filos_208.pdf 3. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 4. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 4. Німецька класична філософія. Діалектичний матеріалізм</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виникнення німецької класичної філософії. Творчість І. Канта. 2. Система ідеалістичної діалектики Г. Гегеля. 3. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха. 4. Марксистська філософія (витоки, особливості, зміст). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історія філософії : навчальний посібник / Салій А. В., Зінченко Н. О., Біланов О. С. Вид. 2-е, доповнене. Полтава : Дивосвіт, 2018. 192 с. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/67523/history_of_philosophy.pdf 2. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pid_r_filos_208.pdf

	https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 3. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 4. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p align="center"><u>Тема № 5. Сучасна західна філософія</u></p> 1. Загальна характеристика сучасної філософської парадигми. 2. Ірраціоналістично-гуманістичний напрям у сучасній філософії. 3. Позитивістська тенденція в сучасній світовій філософії. 4. Постмодерністський напрям у сучасній філософії. 5. Релігійно-філософські вчення.	1. Історія філософії : навчальний посібник / Салій А. В., Зінченко Н. О., Біланов О. С. Вид. 2-е, доповнене. Полтава : Дивосвіт, 2018. 192 с. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/67523/history_of_philosophy.pdf 2. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 3. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 4. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p align="center"><u>Тема № 6. Розвиток філософської думки в Україні</u></p> 1. Філософська думка в духовній культурі Київської Русі. 2. Філософія українського Відродження та Просвітництва. 3. Українська філософія XIX – початку XX ст. 4. Особливості розвитку української філософії XX ст.	1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p align="center"><u>Тема № 7. Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування</u></p> 1. Філософська категорія «буття». Основні форми буття. 2. Філософське розуміння матерії. Сучасна наука про структуру та властивості матерії. 3. Рух, простір та час як форми існування матерії.	1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p align="center"><u>Тема № 8. Проблема свідомості у філософії</u></p> 1. Етапи розвитку форм відображення. Передумови виникнення свідомості. 2. Сутність, структура і функції свідомості.	1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла»,

	<p>2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29</p> <p>3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI</p>
<p><u>Тема № 9. Діалектика як система теоретичного знання</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття діалектики, її історичні форми. 2. Основні принципи і категорії діалектики. 3. Закони діалектики. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pid_r_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 10. Сутність і структура пізнавального процесу</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність і структура пізнання. Основні принципи пізнання. 2. Чуттєве та раціональне пізнання, їх взаємозв'язок і форми. 3. Емпіричний і теоретичний рівень пізнання. 4. Проблема істини і практики в філософії. 5. Методологія та методи пізнання. 6. Форми наукового пізнання. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pid_r_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 11. Суспільство як об'єкт філософського аналізу</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет, структура та функції соціальної філософії. 2. Поняття суспільства. Основні філософсько-теоретичні концепції суспільного розвитку. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pid_r_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI 4. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с. URL: https://cutt.ly/ZwjCGId4
<p><u>Тема № 12. Проблема людини у філософії</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблема людини в історії філософії. 2. Проблема антропосоціогенезу. Співвідношення біологічного, соціального, психічного і духовного в людині. 3. Проблема сенсу життя людини, смерті та безсмертя. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pid_r_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI 4. Людина в складному світі / за ред. Н. В. Кочубей, М. О. Нестерової; вступне слово

	В. П. Адрущенко. Суми : Університетська книга, 2017. 357 с. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/humen_2017_.pdf
<p><u>Тема № 13. Суспільний прогрес та тенденції розвитку сучасної цивілізації</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія про суспільний прогрес, його зміст та суперечливий характер. Пошук критеріїв суспільного прогресу. 2. Суперечливість процесів глобалізації та інформатизації сучасного світу. 3. Поняття глобальних проблем сучасності, їх виникнення та можливі шляхи розв'язання. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Людина в складному світі / за ред. Н. В. Кочубей, М. О. Нестерової; вступне слово В. П. Адрущенко. Суми : Університетська книга, 2017. 357 с. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/humen_2017_.pdf 2. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с. URL: https://cutt.ly/ZwjCGId4 3. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 4. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 5. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 14. Філософія освіти</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність і зміст філософії освіти. Значення філософії освіти та її зв'язок з іншими науками. 2. Діалектика освіти та філософії. 3. Напрямки філософії освіти та причини її актуальності в сучасних умовах. 4. Функції філософії освіти. Основні проблеми філософії сучасної освіти. 5. Концептуальні принципи нової філософії освіти. 6. Філософський аналіз превентивної освіти. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 15. Філософія науки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наука як предмет філософського осмислення. Методологічна функція філософії. 2. Наука і техніка в суспільстві, філософія науки та філософія техніки. Наука та 3. цінності техногенної цивілізації. 4. Етос науки 5. Глобальні наукові революції як зміна історичних типів наукової раціональності. 6. Постнекласична наука як трансдисциплінарне дослідження складних самоорганізованих людиновимірних систем. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 2. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 3. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 16. Філософія безпеки і сталого розвитку</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ціннісний дискурс безпеки і сталого людського розвитку. 2. Безпека як базова цінність суспільства сталого людського розвитку. 3. Ціннісні пріоритети інформаційної безпеки та сталого розвитку світу. 4. Соціокультурна регуляція безпеки і сталого розвитку суспільства (гносеологічний, культурологічний, інституційно-мережовий, соціально-психологічний 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с. URL: https://cutt.ly/ZwjCGId4 2. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf

рівні регуляції).	r_filos_208.pdf 3. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищю. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 4. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI
<p><u>Тема № 17. Філософські аспекти біоетики</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прикладна етика як специфічна галузь людського знання. Співвідношення понять «етика», «прикладна етика» та «біоетика». 2. Виникнення, сутність та предмет біоетики. Біоетика як комплексний (мультидисциплінарний феномен). 3. Принципи біоетики. 4. Медична, глобальна, екологічна та феміністична біоетика. 5. Глобальність біоетики. 6. Біологія, медицина, філософія, етика, релігія, право, політика: форми взаємодії. 7. Біоетичні проблеми сучасності «у витоків» біологічного життя і «на межі». 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Губенко Г. Інтегративна педагогічна біоетика як перспектива освітнього дискурсу (Інформаційний огляд Шостого Національного Конгресу з біоетики, Київ, 27–29 вересня 2016 року). <i>Філософія освіти</i>. 2016. № 2. С. 271–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2016_2_25 2. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf 3. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищю. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: https://cutt.ly/5wjCpP29 4. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://cutt.ly/PwjCDgaI

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми наукових есе та презентацій

1. Філософія та світогляд. Особливості філософського знання.
2. Передумови виникнення філософії (психологічні, духовні, соціальні).
3. Основне питання філософії, його зміст.
4. Предмет та функції філософії.
5. Характеристика основних філософських шкіл Стародавньої Індії (веди, чарвака-локаята, джайнізм, буддизм).
6. Характеристика філософських шкіл Стародавнього Китаю (даосизм, конфуціанство).
7. Старогрецька філософія (Мілетська школа, Геракліт, Демокріт, Піфагор, Елейська школа).
8. Старогрецька філософія (софісти та Сократ).
9. Старогрецька філософія (Платон і Арістотель).
10. Специфіка філософії Середньовіччя.
11. Особливості філософії Відродження.
12. Філософія Нового часу та доби Просвітництва.
13. Класична німецька філософія (Кант, Фіхте, Шеллінг, Гегель, Фейербах).
14. Філософська думка в Україні та її місце в світовій культурі.
15. Західна філософія XX ст. (екзистенціалізм, фрейдизм).
16. Західна філософія XX ст. (неотомізм, персоналізм. Концепція Тейяр де Шардена).
17. Західна філософія XX ст. (позитивізм та його форми).
18. Філософська думка Київської Русі. Києво-Могилянська академія як осередок розвитку філософії в Україні.
19. Проблема людини у філософських роздумах Г. Сковороди.
20. Розробка антропологічного принципу та ідея суспільного прогресу у творчості Франка, Драгоманова, Грушевського та ін.
21. «Кордоцентризм» в українській філософії.
22. Буття та його основні форми.
23. Філософське розуміння матерії. Сучасна наука про будову та властивості матерії.
24. Рух як спосіб існування матерії. Основні форми руху.
25. Простір і час – форми буття матерії. Сучасні наукові уявлення про час і простір.
26. Виникнення свідомості, її біологічні та соціальні передумови.
27. Сутність свідомості, її структура та функції.
28. Проблема моделювання функцій свідомості. Свідомість і штучний інтелект.
29. Поняття діалектики, її історичні форми та альтернативи.
30. Основні принципи діалектики.
31. Категорії визначеності буття (одиничне – загальне, явище – сутність, зміст – форма).
32. Категорії детермінації буття (причина – наслідок, необхідність –

випадковість, можливість – дійсність).

33. Категорії цілісності буття (ціле – частина, елемент – структура – система).
34. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні. Поняття міри.
35. Закон єдності та боротьби протилежностей. Поняття про саморух.
36. Закон заперечення заперечення. Сутність діалектичного заперечення.
37. Сутність, структура і принципи теорії пізнання.
38. Раціональне та чуттєве пізнання, їх основні форми.
39. Сутність практики та її функції в пізнанні.
40. Проблема істини в філософії.
41. Загальнологічні методи пізнання.
42. Методи емпіричного дослідження.
43. Наукові методи теоретичного дослідження.
44. Форми наукового пізнання.
45. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання, їх особливості.
46. Предмет, структура і функції соціальної філософії.
47. Поняття суспільства. Основні філософсько-теоретичні концепції суспільного розвитку.
48. Вплив природи на суспільство. Географічний детермінізм і геополітика.
49. Вплив суспільства на природу. Ноосфера. Екологічні проблеми і можливі шляхи їх вирішення.
50. Сутність та роль матеріального виробництва у суспільному розвитку. Спосіб виробництва та його структура.
51. Діалектика продуктивних сил та виробничих відносин в історичному процесі.
52. Сутність сучасної науково-технічної революції, її основні напрямки та наслідки.
53. Теорії постіндустріального та інформаційного суспільства.
54. Поняття соціальної структури суспільства. Філософське розуміння класу та його ролі в системі соціальних зв'язків.
55. Історичні форми спільності людей, їх характеристика.
56. Сутність сім'ї та її функції.
57. Поняття політичної системи суспільства, її основні елементи та функції.
58. Сутність держави, її виникнення, структура і функції. Правова держава і громадянське суспільство.
59. Духовне життя суспільства, його структура.
60. Суспільна свідомість, її структура і закономірності розвитку.
61. Цінності як осередок духовного життя суспільства.
62. Наука як форма суспільної свідомості, її структура і функції. Особливості розвитку сучасної науки.
63. Проблема людини в історії філософії.
64. Проблема співвідношення біологічного і соціального в людині.
65. Проблема сенсу життя, смерті та безсмертя в історії філософії.
66. Особистість та суспільство, їх взаємозв'язок. Свобода та відповідальність.
67. Людина в полоні сучасних технологій: здобутки та втрати.
68. Культура і цивілізація.

69. Сутність суспільного прогресу та його критерії.
70. Сутність глобальних проблем та можливі варіанти їх розв'язання.
71. Філософія освіти як галузь філософського дослідження.
72. Об'єкт та предмет філософії освіти, основні завдання та функції.
73. Сутність і зміст парадигми освіти. Стратегія освіти.
74. Необхідність трансформації класичної парадигми освіти та становлення посткласичної парадигми освіти.
75. Роль філософії освіти в трансформації освітньої парадигми.
76. Фундаменталізація та інтеграція в освіті. Медіаграмотність та медіакомпетентність.
77. Концептуальні принципи нової філософії освіти.
78. Сутність та зміст поняття «сталий розвиток» (sustainable development).
79. Філософські засади необхідності сталого розвитку світу.
80. Історія поглядів на концепт «сталий розвиток».
81. Глобальні цілі ООН у сфері сталого розвитку.
82. Філософсько-світоглядні засади біоетики.
83. Генеза біоетики як галузі наукового знання.
84. Медична біоетика: принципи, моделі, напрямки.
85. «Життя як цінність» (біоетичні проблеми «у витоків» біологічного життя).
86. «Смерть» як цінність (біоетичні проблеми «на межі»).
87. Актуальні проблеми, тенденції та перспективи біоетики третього тисячоліття.

6. Методи навчання

Методи навчання при проведенні лекцій: лекція із застосуванням проблемного методу; лекція-візуалізація (на основі методу наочності з використанням аудіо-, відеотехніки); лекція-презентація; лекція-бесіда тощо.

Методи навчання при проведенні семінарських занять: ситуативні задачі; диспут; дослідницький (написання наукового есе); фронтальне опитування; круглі столи з проблемних питань; аналіз конкретних ситуацій.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Питання до екзамену

1. Філософія та світогляд. Особливості філософського знання.
2. Передумови виникнення філософії (психологічні, духовні, соціальні).
3. Основне питання філософії, його зміст.
4. Предмет та функції філософії.
5. Характеристика основних філософських шкіл Стародавньої Індії (веди, чарвака-локаята, джайнізм, буддизм).
6. Характеристика філософських шкіл Стародавнього Китаю (даосизм, конфуціанство).
7. Старогрецька філософія (Мілетська школа, Геракліт, Демокріт, Піфагор, Елейська школа).
8. Старогрецька філософія (софісти та Сократ).
9. Старогрецька філософія (Платон і Арістотель).
10. Специфіка філософії Середньовіччя.
11. Особливості філософії Відродження.
12. Філософія Нового часу та доби Просвітництва.
13. Класична німецька філософія (Кант, Фіхте, Шеллінг, Гегель, Фейєрбах).
14. Філософська думка в Україні та її місце в світовій культурі.
15. Західна філософія XX ст. (екзистенціалізм, фрейдизм).
16. Західна філософія XX ст. (неотомізм, персоналізм. Концепція Тейяр де Шардена).
17. Західна філософія XX ст. (позитивізм та його форми).
18. Філософська думка Київської Русі. Києво-Могилянська академія як осередок розвитку філософії в Україні.
19. Проблема людини у філософських роздумах Г. Сковороди.
20. Розробка антропологічного принципу та ідея суспільного прогресу у творчості Франка, Драгоманова, Грушевського та ін.
21. «Кордоцентризм» в українській філософії.
22. Буття та його основні форми.
23. Філософське розуміння матерії. Сучасна наука про будову та властивості матерії.
24. Рух як спосіб існування матерії. Основні форми руху.
25. Простір і час – форми буття матерії. Сучасні наукові уявлення про час і простір.

26. Виникнення свідомості, її біологічні та соціальні передумови.
27. Сутність свідомості, її структура та функції.
28. Проблема моделювання функцій свідомості. Свідомість і штучний інтелект.
29. Поняття діалектики, її історичні форми та альтернативи.
30. Основні принципи діалектики.
31. Категорії визначеності буття (одиничне – загальне, явище – сутність, зміст – форма).
32. Категорії детермінації буття (причина – наслідок, необхідність – випадковість, можливість – дійсність).
33. Категорії цілісності буття (ціле – частина, елемент – структура – система).
34. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні. Поняття міри.
35. Закон єдності та боротьби протилежностей. Поняття про саморух.
36. Закон заперечення заперечення. Сутність діалектичного заперечення.
37. Сутність, структура і принципи теорії пізнання.
38. Раціональне та чуттєве пізнання, їх основні форми.
39. Сутність практики та її функції в пізнанні.
40. Проблема істини в філософії.
41. Загальнологічні методи пізнання.
42. Методи емпіричного дослідження.
43. Наукові методи теоретичного дослідження.
44. Форми наукового пізнання.
45. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання, їх особливості.
46. Предмет, структура і функції соціальної філософії.
47. Поняття суспільства. Основні філософсько-теоретичні концепції суспільного розвитку.
48. Вплив природи на суспільство. Географічний детермінізм і геополітика.
49. Вплив суспільства на природу. Ноосфера. Екологічні проблеми і можливі шляхи їх вирішення.
50. Сутність та роль матеріального виробництва у суспільному розвитку. Спосіб виробництва та його структура.
51. Діалектика продуктивних сил та виробничих відносин в історичному процесі.
52. Сутність сучасної науково-технічної революції, її основні напрямки та наслідки.
53. Теорії постіндустріального та інформаційного суспільства.
54. Поняття соціальної структури суспільства. Філософське розуміння класу та його ролі в системі соціальних зв'язків.
55. Історичні форми спільності людей, їх характеристика.
56. Сутність сім'ї та її функції.
57. Поняття політичної системи суспільства, її основні елементи та функції.
58. Сутність держави, її виникнення, структура і функції. Правова держава і громадянське суспільство.
59. Духовне життя суспільства, його структура.
60. Суспільна свідомість, її структура і закономірності розвитку.
61. Цінності як осередок духовного життя суспільства.

62. Наука як форма суспільної свідомості, її структура і функції. Особливості розвитку сучасної науки.
63. Проблема людини в історії філософії.
64. Проблема співвідношення біологічного і соціального в людині.
65. Проблема сенсу життя, смерті та безсмертя в історії філософії.
66. Особистість та суспільство, їх взаємозв'язок. Свобода та відповідальність.
67. Людина в полоні сучасних технологій: здобутки та втрати.
68. Культура і цивілізація.
69. Сутність суспільного прогресу та його критерії.
70. Сутність глобальних проблем та можливі варіанти їх розв'язання.
71. Філософія освіти як галузь філософського дослідження.
72. Об'єкт та предмет філософії освіти, основні завдання та функції.
73. Сутність і зміст парадигми освіти. Стратегія освіти.
74. Необхідність трансформації класичної парадигми освіти та становлення посткласичної парадигми освіти.
75. Роль філософії освіти в трансформації освітньої парадигми.
76. Фундаменталізація та інтеграція в освіті.
77. Медіаграмотність та медіакомпетентність.
78. Концептуальні принципи нової філософії освіти.
79. Сутність та зміст поняття «сталий розвиток» (sustainable development).
80. Філософські засади необхідності сталого розвитку світу.
81. Історія поглядів на концепт «сталий розвиток».
82. Глобальні цілі ООН у сфері сталого розвитку.
83. Філософсько-світоглядні засади біоетики.
84. Генеза біоетики як галузі наукового знання.
85. Медична біоетика: принципи, моделі, напрямки.
86. «Життя як цінність» (біоетичні проблеми «у витоків» біологічного життя).
87. «Смерть» як цінність (біоетичні проблеми «на межі»).
88. Актуальні проблеми, тенденції та перспективи біоетики третього тисячоліття.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання є: залік, тести, реферати, наукові есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, підготовка рефератів, наукових есе, проведення соціологічного дослідження, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \right) * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи

академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (екзамені) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен) оцінюється за національною шкалою. Для переведення результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамену) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Здобувач повинен отримати під час аудиторної та самостійної роботи необхідну кількість оцінок.

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок (денна форма навчання), 2 позитивних оцінок (заочна форма навчання)	Підготувати наукове есе/презентацію, виконати завдання самостійної роботи до кожної теми	Отримати за підсумковий контрольне менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками
80-84			
75-79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
70 – 74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками
65 – 69			
60 – 64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21 – 40			
1–20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна

1. Гринів О. Історія філософії. Курс лекцій для аспірантів. Львів, 2015. 559 с. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/3443/1/istorija%20filosofii.pdf>
2. Історія філософії : навчальний посібник / Салій А. В., Зінченко Н. О., Біланов О. С. Вид. 2-е, доповнене. Полтава : Дивосвіт, 2018. 192 с. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/6752/3/history_of_philosophi.pdf
3. Людина в складному світі / за ред. Н. В. Кочубей, М. О. Нестерової; вступне слово В. П. Адрущенко. Суми : Університетська книга, 2017. 357 с. URL: http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/humen_2017_.pdf
4. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/OMND.pdf
5. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>
6. Соціологічні та політологічні студії : підручник для студентів вищих закладів освіти / За ред. професора А. С. Лобанової. К. : Каравела, 2018. 520 с. URL: <https://cutt.ly/MwjKfPzW>
7. Філософія : підручник / В. С. Бліхар, А. Ф. Карась, М. П. Требін та ін.; за ред. В. В. Середи, М. М. Цимбалюка. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 428 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/561/1/%d1%84%d1%96%d0%bb%d0%be%d1%81%d0%be%d1%84%d1%96%d1%8f%202015.pdf>
8. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_208.pdf
9. Філософія наук і інновацій : практикум. К. : НАУ, 2019. 60 с. URL: <https://fls.nau.edu.ua/filosofia-nauk-i-innovatsii-praktykum/>
10. Філософія: підручник / В. С. Бліхар, М. М. Цимбалюк, Н. В. Гайворонюк, В. В. Левкулич, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: <https://cutt.ly/mwjKxNA0>
11. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія : підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/35525/2/O_Shepetiak_Philosophy_IFF.pdf
12. Філософія права : комплексні навчально-методичні матеріали / уклад. Н. І. Гончарова. Одеса : ОДУВС, 2018. 152 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Filosofiya-prava.pdf
13. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. ; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2017. 208 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/298/Vnutri_FilosofUchebn_2017_2.pdf

Додаткова

1. Антонова В. Ю. Соціокультурна трансформація буття українського етносу в умовах європейської інтеграції та сучасної глобалізації. *Філософія. Культура. Життя* : міжвуз. зб. наук. пр. / Ун-т митної справи та фінансів. Дніпропетровськ, 2016. Вип. 43. С. 5–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkzh_2016_43_3
2. Возний А. П. Феномен живої сили людської тілесності в робототехнічних системах. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2015. № 1(11). С. 145–157. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/706/1/Filosofskyi%20dyskurs%20modeliuvannia.pdf>
3. Гарасимів Т., Базарник М. Методологічна дилема дефініції «соціалізація» у філософсько-правових концепціях. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. Львів, 2016. № 855. С. 158–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_25
4. Губенко Г. Інтегративна педагогічна біоетика як перспектива освітнього дискурсу (Інформаційний огляд Шостого Національного Конгресу з біоетики, Київ, 27–29 вересня 2016 року). *Філософія освіти*. 2016. № 2. С. 271–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2016_2_25
5. Зінченко В. «Новий гуманізм»: інтегративна система філософії освіти, етики, соціального менеджменту та педагогіки. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2016. № 2 (19). С. 59–74. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=PhilEdu_2016_2_7
6. Інструменти громадської участі в Україні : навч.-метод. посіб. / А. Є. Лебідь, М. С. Назаров. Суми : Сумський державний університет, 2020. 73 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/91403/1/Posibnik_instrumenty.pdf
7. Камінська Н.В. Забезпечення гендерної рівності: проблеми теорії та практики. Київ : КНТ, 2019. 280 с. URL: https://tnpu.edu.ua/vyhovna%20robota/2020_final_Zbirnyk%20tez_Gender.pdf
8. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства: навч. посібник. Львів : ПростірМ, 2021. 130 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/Kotyky-Knysh-Globalni_problemy_liudstva-book.pdf
9. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник. К. : ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с. URL: https://geo.knu.ua/old/images/doc_file/navch_lit/posibnik_Kononenko.pdf
10. Кравченко Т. О. Технології, які змінюють суспільство. Суспільство, що трансформує етику (філософський аналіз). *Молодий вчений*. 2017. № 3 (43). С. 38–44. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/10.pdf>
11. Лебідь А. Є., Тимофеева Т. Концепція справедливого повстання: концептуалізація, легалізація та легітимація природного права. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* : матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції (м. Суми, 18 червня 2022 р.). Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 122–126. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/88621/1/Lebid%20legitimation.pdf>

12. Лебідь А., Гірман О. Гендерний моніторинг активності громадянського суспільства в Україні. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали IX Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (15–16 квітня 2021 р., м. Суми). Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 303–308. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/84710/1/Lebid_doslidzhennia.pdf

13. Маєрчик М., Марков І., Одинець С. У пошуках соціальної антропології в Україні. *Народознавчі зошити* : наук. журн. / Нац. акад. наук України, Ін-т народознавства Нац. акад. наук України. Львів, 2015. № 6. С. 1257–1261. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2015-6/4.pdf>

14. Наумкіна О. А. Філософія впродовж всього життя – вимога часу. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2016. № 1–2 (13–14). С. 60–71. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/1329/1/Filosofia%20vprodovzh%20usoho%20zhyttia%20%E2%80%93%20vymoha%20chasu.pdf>

15. Наумкіна О. А. Філософія для дітей – перший крок формування «людини рефлексуючої». *Філософія науки: традиції та інновації*. 2017. № 1 (15). С. 143–150. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/4817/1/Naumkina.pdf>

16. Пономаренко Т. О. Існування людини в умовах «соціального канібалізму»: виклики сучасності (філософсько-аксіологічний аналіз). *Філософія науки: традиції та інновації* : науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; [редкол.: М. М. Ведмедєв, В. С. Бугрій, І. О. Снегірьов та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. № 1 (19). С. 65–78. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/8365/1/ponomarenko.pdf>

17. Пономаренко Т. О. Філософський аналіз значення інформаційно-мережевої парадигми в осмисленні суспільства ризику на шляху до стійкої форми його розвитку. *Філософія науки: традиції та інновації* : науковий журнал / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; [редкол.: Н. В. Кочубей, В. А. Косяк, Є. О. Лебідь та ін.]. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. № 2 (18). С. 25–33. URL: <https://cutt.ly/hwjKhGK9>

18. Пономаренко Т. О. Характерні риси та основні досягнення філософії Просвітництва. *Європейські перспективи*. 2023. № 2. С. 203–207. doi: 10.32782/EP.2023.2.33. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/5833>

19. Пролеєв С. Філософські компетентності: якими їм бути? *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2016. № 2 (19). С. 88–96. URL: <https://cutt.ly/rwjKczjz>

20. Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2018. 350 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15710/1/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%9a%d0%be%d0%bb%20%d0%94%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%bb%d1%8c%d1%8f%d0%bd_2018%20%282%29.pdf

21. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко

та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2020. 344 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18268/1/Monokol_8.pdf

22. Філософія історії : навчальний посібник / А. В. Найчук, С. О. Ганаба. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2020. 204 с. URL: <https://politkaf.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/naichuk-a.v.-filosofiia-istorii.-navchalnyj-posibnyk.pdf>

23. Філософія науки : курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання / О. П. Сидоренко. Одеса : ОДАУ, 2019. 156 с. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/Kurs-lektsij-Filosofiya-nauky.pdf>

24. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Phil-science.pdf>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Інститут філософії НАН України імені Григорія Сковороди. URL: <http://www.filosof.com.ua/>

2. Інституційний репозитарій Харківського національного університету внутрішніх справ. Філософія. Логіка. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/communities/b1144b3a-80f2-4fb0-a8c6-702efd7f112f>

3. Найвидатніші філософи світу та України. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html>

4. Соціальні виміри суспільства (збірники наукових праць). URL: <https://i-soc.com.ua/ua/edition/socialni-vimiri-suspilstva/>

5. Філософська енциклопедія Стенфордського університету (англійською мовою). URL: <http://plato.stanford.edu>

6. Філософія – Політологія: Онлайн. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-10.html>

7. Цілі сталого розвитку. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>